

שמעתא עמיקתא

גליון שלי"ח - פרשת כי תשא - תשע"ח - קהילת חניכי הישיבות, רמות ב' ע

פניני הלכה ע

האם יש חיוב לאכול בשר בסעודת פורים וביו"ט

א - כתב הרמב"ם בהל' מגילה (פ"ב ה"ט"ו) - כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו. ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרות. ע"כ. ומבואר דאיכא חיוב אכילת בשר בסעודת פורים. [וכ"כ בערוך השולחן (סי' תרצ"ה ס"א) דמדברי הרמב"ם משמע דבשר וודאי צריך, דבלעדי זה אין חשיבות, אך שארי מאכלים יעשה כמו ביו"ט].

ולכאוי איל לשיטתו שכתב בהל' יו"ט (פ"ו ה"י"ז) - שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים טובים, כולם אסורים בהספד ותענית. וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלווים עליו שנאמר ושמחת בחגך וגו'. אע"פ שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים כמו שאנו מבארין בהל' חגיגה, יש בכלל אותה שמחה לשמח הוא ובניו ובני ביתו כל אחד ואחד כראוי לו, כיצד הקטנים נותן להן קליות וכו', והאנשים אוכלין בשר ושותין יין שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין. ע"כ.

ואחר פסק דאין שמחה אלא בבשר ויין, וימי פורים נאמר בהם ימי משתה ושמחה, שפיר יתבאר מ"ש בהל' מגילה דחובת הסעודה שיאכל בשר.

ב - והטור בהל' יו"ט (סי' תקכ"ט) העתיק לדינא דברי הרמב"ם.

אולם הרב"י שם תמה על דברי הרמב"ם דהא בגמ' בפסחים (קט) איתא - ת"ר חייב אדם לשמח בניו ובני ביתו ברגל שנאמר ושמחת בחגך, במה משמחם ביין, ר' יהודה אומר אנשים בראוי להם ונשים בראוי להם וכו'. תניא רבי יהודה בן בתירא אומר בזמן שביית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלקיך, ועכשיו שאין בית המקדש קיים אין שמחה אלא ביין. ע"כ. ומשמע דבזמן הזה סגי ביין בלא בשר.

ואכן בהל' יו"ט לא הזכיר המחבר חיוב אכילת בשר. וכתב **הבה"ל** (סי' תקכ"ט ד"ה כיצד) דאזיל לשיטתו בב"י [ולענין יין סמך על מ"ש שם בס"א דצריך לקבוע סעודה על יין].

ג - ובביאור דברי הרמב"ם כתב **היש"ש** (ביצה פ"ב סי' ה) דס"ל דר' יהודה בן בתירא לא אתא למעט בשר, דהא שמחת יו"ט היא הסעודה ולא נקרא הסעודה להיות בו לב שמח בלא אכילת בשר, אלא להוסיף אתא, דבזמן שבהמ"ק היה קיים דהיו אוכלין בשר שלמים והיו עומדין על קורבנותיהם היה מספיק להם שמחה זו אפי' היו שותים מים בסעודה, אבל עכשיו שאין לנו שמחת שלמים והמקדש חרב וערבה כל שמחה אין שמחה אלא ביין וזולתה לא יוצא יד"ח שמחת יו"ט.

וכענין זה כתב **בכפת תמרים** (סוכה מב.) בתי השני, דמ"ש בגמ' דבזה"י אין שמחה אלא ביין, ר"ל עיקר השמחה, דבזמן בהמ"ק הגם דשותה יין לשרות המאכל עיקר השמחה היא בבשר, דהיה בשר שלמים דאית ביה קדושה, אבל בזה"י דהבשר חולין עיקר השמחה הוא ביין, ולעולם תרתי בעינין בשר ויין.

והערוך לנר (סוכה מב.) כתב ליישב דברי יהודה בן בתירא ודאי אין שמחה אלא ביין, דבשר חולין לא כתיב לדידיה שמחה. אבל הרמב"ם פסק כברייתא דחגיגה (ה) דדרשא ושמחת בחגך לרבות כל מיני שמחות לשמחה. משום דבר שיש שהוא בתרא מפרש לה והוא דריש מי שיש בשרו משמחה, ולדידיה אף בשר חולין בכלל.

ד - כתב האורחות חיים (הל' פורים סי' ל"ט) דאונן מותר בבשר ויין בפורים, דלא אתי עשה דיחיד דאבלות ודחי עשה דרבים דאורייתא לשמח בפורים, דדברי קבלה נינהו שהם כדברי תורה. ע"כ. והובאו דבריו לדינא **בשו"ע** (סי' תרצ"ו ס"ז). ונראה מדבריו דאיכא חיוב באכילת בשר ושתיית יין בפורים.

שמעתא אליבא דהלכתא ע

האם הרשאה למכירת חמץ צריכה קניין

א. קנין לצורך מינוי שליחות. **ב.** קנין חליפין. **ג.** ע"י כלי, פירות ומטבע. **ד.** כלי מאוס או שאינו חשוב. **ה.** כלי חד פעמי. **ו.** כשאינו מקנה אלא מתחייב. **ז.** אחיות הכלל. **ח.** סודר שאול שלא מדעתו. **ט.** הגבהת הכלל. **י.** הגבהת מעל שלחן. **יא.** כשנמצא כל החפץ בידו (קנין יד). **יב.** החזרת הכלל לקונה. **יג.** קנין לצורך מינוי שליחות

כתב הרמב"ם (מכירה פ"ה ה"יא - י"ג) יש דברים שא"צ קנין ואין לקניין בהם טעם, העושה שליח, או המוסר מודעה, וכל כיוצא בדברים אלו. וכן פסקו **הטשו"ע** (ח"ו"מ סי' קפ"ט ס"א וס"י ע"ג). וע"י **ברמב"ם** (שם ה"י"ב - י"ג) שהוסיף דמ"מ נהגו ברוב המקומות להקנות לכיוצא באלו, ואומרים וקנינו מפלוני שעשה פלוני שליח כו', אע"פ שא"צ קנין ואדרבה אינו מועיל, מ"מ נהגו כן להודיע שאינו אומר דברים אלו כמשחק ומהתל אלא שגמר בלבו ואח"כ אמר, לפיכך אם אמר בלב שלם אני אמרתי וגמרתי לעשות דבר זה א"צ דבר אחר כלל, ע"כ. והובא **בב"י** (ח"ו"מ סי' קצ"ב). וכן הוא **במהרש"ם** (אה"ע סי' ר"ב).

ולפ"י המוסר שטר הרשאה לרב או לבי"ד כיון שממנה אותם שליח למכור חמצו לכתחלה ראוי לעשות מעשה קנין ע"י המכיר ע"י שילטון לרב שימכור בעדו. וכן פסק **הגריש"א זצ"ל** (סידור פסח כהלכתו פ"יא אות ד). וע"י **בתשובות והנהגות** (ח"ב סי' ר"ח) שכתב: שיש נוהגים לתת מעות לרב המוכר, וטעם הדבר כי מכירת חמץ דא"ו כמבואר בגר"ז דאף שמה"ט סגי בביטול מ"מ לא מתכוין לבטל מה שמוכר, וע"כ אם לא חל המכירה עוברין מה"ח, וקיי"ל שבדא"ו לא אמרין חזקה שליח עושה שליחותו, וע"כ נותן לו שכר ואז הוא פועל ועד"ף משליח כמבואר בש"ח ח"מ ר"ס ק"ה, ע"כ. ומש"כ בשם הגר"ז ע"י בגליון קל"ז שאין דבריו מוסכמים, ואכמ"ל. ויש לדון איך עושים קנין זה.

ב. קנין חליפין
מבואר **בב"מ** (נז) **ובקידושין** (כ"ב) שקרקע, עבדים, בהמה ושאר המטלטלין נקנין אף בחליפין והוא נקרא "קנין", דהיינו שאחר שהגביה המוכר כלי וקנהו, קנה הלוקח הקרקע או המטלטלין, ואין א' מהן יכול לחזור בו. וכן פסקו **הרמב"ם** (מכירה פ"ה ה"ה) **והטשו"ע** (ח"ו"מ סי' קצ"ה ס"א). [ומבואר **ברמב"ן** (ש"ש א) שקנין זה הוא מה"ח. וכן הוא **בוזה"ר** (ר"ש פ"ר חוקת) הובא **ברע"א** (שם על ס"ע א). וכן הכרעת **הערך שי** (סי' קצ"ה). וע"י **דבר אברהם** (ח"א סי' א אותיות א-ב) **ובש"ח** (מע' ח"י"ת כלל ס"א)].
וח"י **בב"מ** (שם) במה קונין, רב אמר בכליו של קונה, ולוי אמר בגולא של מקנה. כתנאי, וזאת לפנינו בירשאל וגו' שלף איש נעלו ונתן לרעהו (רות פ"ד פ"ז), בועז נתן לגואל, רבי יהודה אומר גולא נתן לבעוז. ופסקו **הרי"ף** (שם כח. ברי"ף), **הרא"ש** (סי' ז), **הרמב"ם** (שם) **והטשו"ע** (ד"ה הלכה כרב. ופרש **הש"ע** (סי' א) דזה נלמד מקרא דושלף איש נעלו, וקיי"ל דבעינן כליו של קונה דוקא. ונעלו לאו דוקא, רק שיהיה כלי ומותר בהנאה דומיא דנעלו. וכ"כ **הנתיבות** (ח"י סי' א).

ג. ע"י כלי, פירות ומטבע
ושנינו עוד **בב"מ** (שם), דמה שכתבין בטר שיהקנין נעשה "במנא דכשר למקניא ביה". פירושו "במנא" לאפוקי מדרב ששת דאמר קונים בפירות. "דכשר" לאפוקי מדשמואל דאמר קונין במרוקא. "למקניא" לאפוקי מדלוי דאמר בכליו של מקנה. "ביה" רב פפא אמר למעוטי מטבע ורב זביד ואיתימא רב אשי אמר למעוטי איסור הנאה. איכא דאמרי "ביה" אמר רב פפא למעוטי מטבע, ד"כשר" אמר רב זביד ואיתימא רב אשי למעוטי איסור הנאה, אבל מוריקא לא אצטרך, ע"כ. וכן פסקו **הטשו"ע** (שם ס"ע א) שלף קונים רב בפירות, לא במרוקא, לא בכלל של מקנה, לא במטבע ולא באיסורא, דהא.

ד. כלי מאוס או שאינו חשוב
ועוד איתא **בש"ס** (שם) קונין בכלי אע"פ שאין בו שוה פרוטה, ומ"מ במרוקא לא קנין. **ופר"ש** (שם) מוריקא, כלי העשוי מגללי בקר. **ובתוס'** (שם) כתי' שהוא כלי עשוי מגרעיני תמרה. אולם **הריטב"א** (שם ד"ה במרוקא) דחה פירוש רש"י כי כלי כמזהו אינו מאוס כ"כ, וע"כ נקט כפירוש **הראב"ד** שהוא עב"ש של מימי רגלים. ומבואר בחשורין במרוקא הוא מחמת שהוא כלי מאוס. אולם **בפסקי יו"ד** (שם) פירש שהוא כלי העשוי מגללי בקר ואינו חשוב שאינו בר קיימא. **ובש"ט"מ** (שם) כתי' **בשם רבינו יהונתן ז"ל** שהוא כלי העשוי מצפצפי הבקר שאינו ראוי להשתמש בו בחמין אלא בצונן, ע"כ. וע"י **במשפט שלום** (המגרשים שם סי' א) דלפי רבינו יהונתן ז"ל כלי צוקר שעושים למנות של פורים כדאיתא בכה"ג במגילה (ו) אין קונים בו. ויעו"י **בטור** (ח"ו"מ סי' קצ"ה) שפסק שכלי שאינו שוה פרוטה מהני ובלבד שיהא עשוי מדבר החשוב לאפוקי מרוקא שהוא כלי עשוי מגללי הבקר. **והטשו"ע** (שם א) כתי' שאין קונים אלא בכלי ואפי' אינו שוה פרוטה. והוסיף **הרמ"א** (שם) ובלבד שיהא עשוי מדבר חשוב, לאפוקי כלי העשוי מגללי בקר. ומשמע שמוריקא לא מהני מחמת שאינו כלי חשוב (ואפשר דק"י שאם הוא כלי מאוס שאינו חשיב כלי חשוב).

ה. כלי חד פעמי
ויש לעיין האם כל חד פעמי מהני לקנין חליפין, דאע"פ דכלי שאינו שוה פרוטה מועיל מ"מ אכתי יש לעיין אם חשיב כלי, ואת"ל דחשיב כלי אכתי יש לדון שחשיב כלי חשוב ולא מהני דומיא דמוריקא הנ"ל.

והנה לדעת **הריטב"א** הנ"ל דמוריקא למדנו דבעינן כלי שאינו מאוס, כלי חד פעמי י"ל דמהני. אולם לדעת הפסקי רי"ד למדנו דבעינן כלי בר קיימא, י"ל דכלי חד פעמי אינו מהני. ואף אם נימא דכלי חד פעמי מפלסטיק חשיב בר קיימא כיון שאפשר לייחדו לשימוש חוזר (אע"פ שדרכם של אנשים לזרוק), מ"מ כלים חד פעמיים מקרטון ונייר נראה דודאי אינן בני קיימא כי אחר שימוש של פעמים בודדות מתקלקלים. וכמו כן לפי דברי הרבינו יהונתן ז"ל שכלי שאינו ראוי לחמין אפשר דה"ה כלי חד פעמי שאינו עולה על האש. אלא דאפשר דכוונתו שא"א לתת בו אוכל חס אפי' אינו עומד באש. ובר מן דין יש לדון דשמה דכל זה אינו חשיב כלי כלל. דהנה לדעת נט"י דבעינן נטילה מכלל כמבואר באו"ח סימן קנ"ט, מצנינו בפרוסק דזרינו שדנו דשמה כלים חד פעמיים לא מועילים להן, ע"י **בשרגא המאיר** (סי' נה) שכתב להחמיר (אם לא שעת הדחק) כי משמע **הרמב"ם** (שם פ"ה ה"ז) שכלי שמועילין אותו אחר הסעודה לא מקבל טומאה כי לא חשיב כלי כלל. אולם **בצ"ח** (ח"י"ב סי' כ) כתי' ע"י **הרמב"ם** (כלים פ"ב ה"א) דודאי כלי כזה חשיב כלי לכל דבר, שהרי כתי' שאפי' כלי של נייר מקבל טומאה אולם כשנעצמו ראוי להקיים. וכן נראה דעת **האג"מ** המובא להלן. **והאור לציון** (ח"י"ב פ"א אות ה) הביא ראיות לכאן ולכאן ונקט שבדינא שאינו מוצא כלי אחר יוכל לסמוך להקל ויטול בלי ברכה. ובמקום שאפשר, טוב יותר שיחד את הכלי לשימוש רב פעמי, ואז יוכל ליטול ידיו בברכה, ע"כ.

אלא ד"י"ל דאף אם ננקוט כהמחמירים, מ"מ לענין קנין י"ל דלא בעינן כלי גמור כמו לענין קבלת טומאה. ואע"פ שכת' **רש"י** המובא לקמן דבעינן אחיזה בבגד שיעור ג' על ג' שהוא שיעור בגד כמו שמצינו לענין טומאה, מ"מ כבר הוכיח **הבאר יצחק** (ח"ו"מ סי' ה) דאף בגד שאינו מצמר ופשתים ששיעור לטומאה הוא ג' על ג' טפחים, אע"פ שיש לו רק גע"ג אצבעות מהני לקנין, כי מצינו לענין טומאה דכלי מצמר ומפשתים די לו בג' על ג' אצבעות, כי כל דחזי לאיזה שימוש חשיב כלי לענין קנין. ועיי"ש ד"ה רש"י ב"מ) שבבאר דמשי"כ רש"י מדאשכחן גבי טומאה י"ל דכוונתו דבצר מן שלש אצבעות לאו בגד הוי כמו בטומאה דחזינן דפחות מג' לא אתרבי לטומאה מיעו"ל דלא חזי לעלייה, אבל ג' הוי שם כלי עליו גם שלארי מיעו"ל חזי לטומאה. והביאו **הפ"ת** (סי' קצ"ה ס"א). ולפ"י אף אם אינו כלי לענין נט"י (דדיני כלי לנט"י אינם תלויים בהכרח דיני קבלת טומאה כמבואר באו"ח ר"ש סימן קנ"ט), כיון דחזי לשימוש חשיב כלי.

וכן **בדברי יציב** (ח"ו"מ סי' נה) הוסיף מהא דפסק **הרמ"א** (ח"ו"מ שם ס"ע א) דבהמה מועיל מקבלת טומאה מיקרי כלי וקונין בה, וכן מטבע שנפסל סי' ה) שאינו מקבל טומאה, הרי להדיא דלא בעי בדומה מע"ש לטומאה, וע"כ דאם בחשיבות תליא מילתא וכל שאינו פרי והוא דבר חשוב קונים בו, ע"כ. ועיי"ש שכת' דמה"ט מהני אבנט לצורך קנין זה אפי' אין לו גע"ג. אלא דלדעת יש לדון לדעת הטור ודעימה דבעינן כלי חשוב שמה אין כלי זה אינו חשוב. ובאמת לענין קידוש מצנינו **באג"מ** (או"ח ח"ג סי' ט) שכתב דלא מהני כוס חד פעמי לקידוש ובהמ"ז כי בעינן לצורך זה כוס נאה וכוס של נייר שהוא רק לשעה על פנים זה לבד הוא עוד גרוע דאין לו שום חשיבות, אך כשליכא כלי חשוב אחר אולי יש להקל, ע"כ. ומבואר דכלים אולם חשובים. אלא שיש לדחות שאני התם שאפשר שמפני כבוד הברכה החמירו טפי.

ועוד י"ל דכלי חד פעמי חשיב כלי לענין זה, שהרי הטור כתב שמוריקא לא מועיל ל' ואינו עשוי מדבר החשוב" ומשמע דלא אזלינן בתר חשיבות הכלי מחמת השמשותף שבו אלא בתר החומר שהוא עשוי ממנו אם חשוב הוא או לא, ואי"כ כלים אלו העשויים מפלסטיק, כיון שחומר זה חשוב י"ל שמועילים, וכן אפשר דאף אלו העשויים מקרטון אינן בכלל זה (ויש לדחות דכיון שהם דקין חשיב כעשויין מדבר שאינו חשוב). וכן מצאתי **בבאר יצחק** (שם ע"ף ד"ה אכן ד"ה לכאורה) שכת' כן בדעת הטור שהעיקר שיהיה עשוי מדבר חשוב, (וע"כ כתי' שבגד גע"ג אצבעות סגי לענין זה כי נעשה מדבר חשוב ושם כלי עליו דראוי להיות כלי ע"י מחשבה, משא"כ מוריקא דאינו ראוי לכל להיות חשוב עשויי מדרב שאינו חשוב).

המשך בעמ' הבא

ויש לדון בנידן כמקנה אלא מחתיבה אלא רק להודיע שגמר בלבו למכור דאפטר דאפי בפירות וכדו' סגי למעשה קנין, שהרי כתי' בהגהות הרע"א (סי' קצה על סעי' ה) שאע"פ שלא מהני פירות לזה מ"מ אם נתן לו פירות בתנאי שיתן לו כלי זה ואמר שמוכר הפירות בכלי זה מכיון שמשך זה הפירות נתחייב זה ליתן אותו כלי בתורת חיוב והוא הדמים שנתן לו תחת הפירות רק שלא נקה לו אותו כלי אלא בתורת חיוב, ע"כ. וכן פסק בדברי יציב (ס"ט) וכתו' דלפניו בקנינים שלנו באירוסין ונשואין וכדו' שאין עושיין אותם בתורת הקנאה אלא להתחייבות גרידא מועיל אף בפחות מגע"ג דעכ"פ לא גרע מפירי. ולפי"ז י"ל דה"ה בנידן דלא צריכים כלי. ועי' בתורת הקנינים (ח"א פ"ד ע"ג גה"ט) מה שהעיר לחלק אליבא דהרע"א. וצ"ע.

ז. אחיזת הכלי

ועי' בני"מ (ה) דהאי סודרא כיון דתפיס ביה ג' על ג' קרי ביה ונתן לרעהו (רות פ"ד פ"ט ב) דכמאן דפסיק דמי וקני. ופרש"י (ד"ה דמאן) ודוקא נקט ג' על ג' כלי בעינן דכתיב (שם) ועלו וביצור משלש אצבעות לאו בגד הוא כדאשכחן בני טומאה, ע"כ. וכן פסק בשו"ע (סי' קצה סעי' ד) אע"פ שלא אצבעות כל הכלי, אלא מקצתו, ונשאר קצתו בין הקונה, יקנה בו, והוא שיאחוז ממנו מעט כלי, שהוא שיעור ג' אצבעות. ואם אחז פחות מג' אצבעות, צריך שיאחוז בענין שיאחוז יכול לנתק כל הכלי ולהביאו אצלו. וביאר הסמ"ע (סי' ק"ג) דלאו דוקא כל הכלי קאמר, אלא שיעור כלי דהיינו ג' על ג' אצבעות. ועי' בשו"ע (סי' ה) שכתו' דוקא לענין קנין סודר ע"מ להקנות מהני כשיכול לנתקו אצלו, אבל לענין שיקנה כל הכלי לא מהני מה שיכול לנתקו אצלו, ע"כ. והביאו הנתניבות (ח"א סי' ק"ו). והרמ"א (שם) כתי' להחמיר כדעת האומרים דאין קנין בפחות מג'. וביאר הסמ"ע (סי' ק"ד) דלא סגי במה שיכול לנתקו ולהביאו אצלו, ע"כ.

ח. סודר שאול שלא מודעת

ועי' עוד ברמ"א (שם) דאין מקנין בכלי אלא מדעת בעליו. ולכן מי שלקח סודר חבירו בלא דעתו ומקנה בו, אינו קנין. וי"א אפילו הוי כלי שאול לו, אינו קנין אלא השאלו כדי להקנות בו, ע"כ. אולם הבי"ב (שם) חלק ע"ז כי מחמת שהוא ע"מ להחזיר ודאי לא קפיד. ועי' במחנה אפרים (חלפין סי' א) שהביא מח' ראשונים בזה. וכן הביא ברע"א (שם). ולמעשה לצורך קנין גמור י"ל להקפיד להחמיר כל השיטות שלא יהיה בו פקפוק. ובני"ד דלאו אפטר להקל.

ט. הגבחה הכלי

וע"מ לקנות הכלי שהקונה מקנה לו צריך להגביהו (אם דרכו בהגבחה) כמבואר בב"ב (פ"ג) והטשו"ע (סי' קצ"ח). ונח' הראשונים כמה צריך להגביה, דעת רש"י (קדושין כ"ו ד"ה בחבילה) שצריך להגביה שלשה טפחים שיצא מתורת לבדו, ודעת ר"ת (שם) וט"ס ד"ה א"י נמי, וכתובות לא. ד"ה גימא) דסגי בהגבחה טפח דאשכחן בערובין (ט"ז) גבי שיתופי מבואות. אולם התוס' (ביק כ"ט. ד"ה אלא אמר) כתו' דיש לדחות דשאני שיתופי מבואות דרבנן, ועי"ז שדחו שאר ראיות של ר"ת. כן הרא"ש (ביק פ"ג סי' ד - ה וערובין פ"ג סי' ח) דחה אותם. וההגהות מיי' (מכירה פ"ב אות ה) הביא פלוגתתם. ועי' בסמ"ע בסימן קצ"ח (סי' ד) שביאר דלמ"ד דבעינן גיט היינו כדי שיצא מדין לבדו. והמ"ד דס"ל דבעינן הגבחה טפח הוא כיון דהוא בידו, הרי הוא כאילו הוא ברשותו (ועל כן סגי בהגבחה פורתא), ע"כ. ובדרך זה כתב שם בסמ"ע קצ"ז (סי' ג) ועי' בשו"ע חו"מ סימן שטי"ג ע"ה ה' שסתם דבעינן גיט. אולם בסימן קצ"ח ע"ה ב' הביא בשם י"א הראשון דבעינן גיט ובשם י"א השני דסגי בטפח א"י. [ונהנה לפי כלל הדיעות י"א וי"א הלכה כ"י אחרון וכ"כ בפמ"ג (סי' קט"א א"א סי' ג) והביאור הלכה (סי' תרכ"ו על סעי' א ד"ה וי"א שאפילו), י"ל שה"ה כאן. אלא שמצינו לפמ"ג (וי"ד כללים להוראות או"ה אות ה) שכתב דבכה"ג אין הכרעה ובד"ת לחומרא ובדרבנן להקל. ועי"ז (אות ד) שהביא מכמה מקומות שראה שדעתו כ"י אחרון ונשאר וצ"ע. וכ"כ במ"ב (סי' תקס"ו סי' ח), ועי' עוד במ"ב (סי' תרי"ב סי' ח). ולפי"ז י"ל דלענין ממונות המוחזק יכול לטעון קים לי דבעינן גיט ולא בלא"ה אף חשיב קנין. והעירוני שכי"ב בכנה"ג (אה"ע סי' ק"א הגב"ז אות טו).

אלא ועי' בערוה"ש (סי' קצ"ח אות ח) שכתב שבהגבחה מכתו כלומר שאינו מגביה בידו אלא הדבר הוגבה ע"י חכו (כמבואר להלן), לכ"כ בעינן גיט, ע"כ. ולפי דבריו יש ליישב דברי השו"ע שסתם בסימן רס"ט דבעינן גיט דבכה"ג מיירי התם. אולם בביאור הגר"א בסימן רס"ט משמע דלא כדבריו שהרי כתב דהטעם שפסק השו"ע בסימן רס"ט דבעינן גיט כי אילו בשיטת הסוברים דבעינן גיט [ואפטר לדחות דכוונתו דהתם לכ"כ מודים לשיטה זו]. ועי' בחכמת שלמה (סי' קצ"ח) שכתב דמוזיק מהפקר בעינן הגבחה טפח ומש"כ שם השו"ע בסימן רס"ט דבעינן גיט היינו בהגבה מכתו, ע"כ. (ועי' בתוס' (ביק ט"ז ד"ה אלא) שחילקו נמי דקנין בהפקר היקלו סגי בטפח. ובהגהות הרע"א (סי' רע"ג על סעי' א) הביא דברי התוס' הנ"ל. אולם בשט"מ (סי' ק"ט) בשם הראב"ד כתי' שבזכיה מהפקר בעינן גיט כיון שאין דעת אחרת מקנה). ועי' בתורת הקנינים (ח"א פ"ו ע"ג ד עמי' שד"מ) משי"כ בזה. ועי' באו"ח סי' שס"ו סעי' ט' שמבואר בדין דשם דסגי בטפח כי התם הוא דין דרבנן כמ"ל. וכ"כ המ"ב (סי' ק"ט) דאפי' לדעת האומרים בחו"מ סי' קצ"ח ס"ד דהגבחה אינו קונה בפחות מג"ט כה בעירובי שהוא מדרבנן היקלו וסגי בהגבחה טפח, ע"כ. ולפי"ז י"ל דבני"ד דאינו לצורך קנין ממש קיל אמנו מדין דרבנן וסגי בטפח.

י. הגבחה מעל שלחן

כתב השו"ע (ח"מ סי' רט"ו סעי' ה) אם טלית מונח ע"ג דף, והכה ועלה מכתו גיט, קנאו, אבל אם לא עלה מכתו הכאתו למעלה אלא נפל לארץ, אפי' שהדף גבוה גיט לא קנה, ע"כ. וביאר הסמ"ע (סי' ק"ז) דהא דבעינן גיט היינו דוקא אם חוזר הטלית ליפול על גבי העמוד, שנמצא מעל העמוד הוא קרקע שלו ובעינן שיהיה מוגבה על ידו גיט, אבל אם מכתו הכאתו עלה מהעמוד ודרך ירידתו נפל לארץ, אפי' לא עלה גבי העמוד כי אם מעט, כיון שעכ"פ עלה מכתו ויהיה גיט מהארץ מקום שסופו יפול, י"א שכן. ומה שכתו' הטור והשו"ע (שם) אחר זה אבל אם לא עלה למעלה מכתו הכאתו אלא נפל לארץ, היינו דלא עלה כלל, ע"כ. אולם הג"ח (שם) והט"ז (שם) כתי' דהא מיירי שהדף מונח על הארץ וע"כ צריך שיהיה מוגבה גיט מן הארץ, אבל אם היה הדף גבוה מהארץ מעל האויר השלחן מיד קונה בהגבחה פורתא, כי עיקר החילוק הוא בין עליה לירידה. ונמצא דלפי השמ"ע אם מגביה מעל השלחן וכדו' ושהוא מעל גיט מהקרקע) כנגד האויר שלו צריך להגביה גיט, אבל אם מגביה ומוציא מעל האויר השלחן מיד קונה בהגבחה פורתא. אבל לדעת הט"ז במגביה מעל השלחן וכדו' (שהוא מעל גיט מהקרקע) כיון שהוא כבר מעל גבי הקרקע גיט מיד קונה. ואע"פ שהט"ז באו"ח סימן שס"ו סי' ו' הובא במ"ב (שם סי' ק"א) כתי' שאם הניחו על ידו התלויה באויר צריך שיגביה ידו טפח, ע"כ. יש לחלק דשאני התם שלא נטלו בעצמו צריך הגבחה עכ"פ של טפח וע"כ צריך מעשה, אבל הכא שגבחה בעצמו די בהגבחה פורתא. (וי"ל דאף לסוברים דבעלמא בעינן גיט, בעירובי סגי בטפח כי הוא דרבנן, מ"מ הכא נמי סגי בטפח כי אינו סמוך לקרקע ולא שייך טעמו של רש"י הנ"ל באות ט' דבעינן שיצא מתורת לבדו). ודעת הבית שלמה (אע"ה סי' נ"ג) שאם מוגבה מהקרקע גיט, בהגבה כל דהו סגי. ועי' באבני"ז (אה"ע סי' ק"ט אות ח) ולפי"ז י"ל שהמוסר חפץ לחברו מיד ליד צריך הגבחה טפח. ועי' בתורת הקנינים (ח"א פ"ו ע"ג ד אות ט"ז).

יא. כשינמצא כל ההפני בידו (קנין יד)

והנה כתבנו לעיל בשם הסמ"ע (סי' ק"ד) דלמ"ד דבעינן גיט היינו כדי שיצא מדין לבדו. והמ"ד דס"ל דבעינן הגבחה טפח דכיון שהוא בידו, הרי הוא כאילו הוא ברשותו, ע"כ. והנתניבות (ביאורים סי' א) תמה על דבריו דודאי כשלקחו בידו אפי' ליכא טפח קנה, דידו קונה מטעם חצירו כמ"ש התוס' (ביק כ"ט ד"ה אלא), ומ"מ אם בולט חוץ לידו שאינה גבוהה מן הקרקע טפח, אז הדין כך, שאם בולט למעלה נגד אויר ידו, קנה מטעם חצר כמו נגד אויר חצירו, דלא בעינן מחיצות כשהוא נח כמבואר בניטין (בי"ד), אבל אם בולט לצד ידו, אינו קונה מטעם ידו רק מטעם הגבחה, ובעינן שיהיה מוגבה למר גיט ולמר טפח, ע"כ. ועי' ברמ"ה (בי"ב ע"ו ד"ה הגבחה). והביאור הלכה (סי' שס"ו) הביא דברי הנתניבות. ועי' בצ"ע (אה"ע ח"ב סי' ד"ט) שלדעתו אין אם בולט מהני קנין יד. וכן ר"ל האבני"ז (אה"ע סי' ק"ט). ועי' בפמ"ג (אה"ע סי' קל"ט סי' ד) ובנתניבות סי' ר' (סי' טו).

יב. החזרת הכלי לקונה

ועי' ברמ"א (שם) שאין המוכר יכול לעכב הכלי, דסתם קנין הוא ע"מ להחזיר הכלי. וביאר הקצות (סי' ד) בשם הר"ן (מ"ד) מה ד"ה אפרים) דאינו דומה למתנה ע"מ להחזיר דזוכה לשעתו, דבהו אינו מקנה לו לשום דבר רק ע"מ להקנות. [וי"ל דנפ"מ אם בסוף לא החזיר הכלי, דלא קנה].

מסקנה דינא

העולה לדינא, הא הממנה שליח אע"פ שמעורר הדין לא צריך קנין, מ"מ לענין מקבר חמץ נהגו לכתחלה לעשות טפחן חליפין לדינא שגומר בלבו למכור. ב' לצורך קנין חליפין צריך להגביה כלי, אבל פרי אינו מועיל. אלא שכי"ז לצורך לקנות דבר, אבל לצורך התחייבות י"א שאין צורך כלי וא"כ לענין מכירת חמץ שהוא גילוי שגמר בלבו למכור י"ל שא"צ דוקא כלי. ג' במקום שצריך כלי יש להימנע משימוש בכלי חד פעמי מקרטון וכדו' כי אינו בר קיימא. ד' החפץ שעושה בו הקנין צריך שיהיה של הקונה, אבל של המקנה אינו מועיל. ה' צריך להגביה החפץ, י"א ג' טפחים וי"א שדי בטפח. ומ"מ בדינים דרבנן לכ"כ ע"ל בטפח. וכן נראה שיש להקל לענין מנוי שליחות. ו' אם מגביה הכלי לעשות בו קנין מעל השלחן וכדו' (שהוא צריך מדי הטקע) א"א שכן שהוא כבר מעל גבי הקרקע גיט מיד קונה וי"א שאם הוא מגביה כנגד האויר השלחן צריך להגביה גיט, אבל אם מגביה ומוציא מעל האויר השלחן מיד קונה בהגבחה פורתא. ולצורך קנין גמור יש להקפיד לצאת כל השיטות ע"מ שיהיה קנין מוחלט ללא פתח לערעורים. ו' אם החפץ מונח בידו עליו להגביה טפח.

ואכן המג"א שם (סי' ק"ט) הקשה בדיו"ד סי' שמ"א (סי' פסק הרמ"א דאפי' בשבת אם ירצה שלא לאכול בשר הרשות בידו, וא"כ ליכא עשה כלל אפי' ביום. וכתב דאפטר לומר דפורים שאני דכתיב ביה שמחה ואין שמחה אלא בבשר. אך מ"מ קשה דהא יו"ט נמי שמחה כתיב ביה, ואין חיוב לאכול בשר רק בזמן שבת ומקדש קיים.

[אולם יעויין במג"א בסי' תקכ"ט (סי' ק"ג) דכתב דביו"ט מצוה לאכול בשר. וציון לדברי הרמב"ם (וי"ט ה' י"ח) הסמ"ג (לאוין ע"ה) הב"ח (שם) והיש"ש (ביצה פ"ב סעי' ה). ואפשר דהכא הקשה לדעת הגב"י דס"ל דליכא חיוב לאכול בשר. א"י דאף התם לאו מדינא קאמר דאיכא חיוב אכילת בשר, אלא דאיכא מצווה באכילת בשר לצאת יד"ח אותן הדעות].

ומבואר דהמג"א הבין מדברי האורחות חיים דס"ל דאיכא חיוב לאכול בשר בפורים. ויעויין בפמ"ג שם (בא"מ) כתב דמשמע דחיוב שמחת פורים בבשר ויין.

[ויעויין עוד בערוך השולחן (סי' תרצ"ה סי' א) ובכה"ח (סי' תרצ"ה סי' ק) דהביאו לדינא דברי הרמב"ם דחובת סעודה זו שישאל בשר. וכ"כ במור וקציעה (סי' תרצ"ו)].

ה - ולכא"ו נמצאו דברי המחבר סותרים זה לזה. דב"י בסי' תקכ"ט תמה על הרמב"ם שהזכיר חיוב אכילת בשר ביו"ט, ובאמת בה"ל יו"ט לא הזכיר חיוב אכילת בשר. אולם בסי' תרצ"ו כתב דאונן מותר בפורים בבשר ויין משום דאיכא חיוב שמחה מדברי קבלה.

ונראה לבאר דהב"י ס"ל דדברי האורחות חיים מבוארים שפיר אף אם אין חיוב לאכול בשר בפורים מחמת חיוב השמחה. דכוונת האורחות חיים דכיון דאיכא חיוב שמחה בפורים על כן הותר לאונן לאכול בשר ולשתות יין לצורך שמחתו. ואין פי' דאיכא חיוב אכילת בשר מדין שמחה. אלא דכיון דאיכא חיוב שמחה הותר לו לאכול בשר ולשתות יין ע"מ שיוכל לשמוח.

ואחר כן מצאתי דכ"כ בנהר שלום (סי' תרצ"ו סי' א) וז"ל - ולענין דברי הרמ"א כנונים ומי"ש דלא אתי עשה דיחיד היינו להתאונן, ודחי עשה דרבים דהיינו לשמוח, ואי אפשר להיות שמי ואונן, וכל שנמנע מלאכול בשר מחמת איננותו הרי אינו שמה, ולכן הותר לו לאכול בשר, אבל אה"נ דאין חיוב עליו לאכול בשר.

העולה לדינא - מדברי השו"ע נראה דאין חיוב בה"ז לאכול בשר בסעודת יום טוב. וכן נקט לדינא הבה"ל (סי' תקכ"ט). ונראה דה"ה בסעודת פורים דלא עדיף מיו"ט. אולם הרוצה להחמיר על עצמו ולצאת יד"ח אליבא דכ"כ יחדר לאכול בשר בסעודת יו"ט ובסעודת פורים.

עניני חג הפסח

ההכנה לחג הפסח וליל הסדר (א)

הכנת הנפש בתשובה ל' יום לפני פסח - י"א מנס כדו לבער רוח הטומאה מעליו לגמרי, לא סגי בבדיקה וביעור החמץ לחוד, אלא כתבו המקובלים משלושים יום קודם פסח צריך ליתן לב ללכת בדרך טובים ולקיים קצת דרי' התשובה ואז הקדוש ברוך הוא בכל לילה מוציא חלק מנשמות ישראל מתוך הקליפות הכל לפי מעשיו של אדם ולפי הכנתו עד שבלייל התקדש חג עומדים מבחוץ בני חורין...וזהו עיקר שמחתנו על גאולתנו ועל פדות נפשנו. אבל אם לא עשה הכנה מקודם ולא נזהר בחמץ כראוי, לשמחה מה זו עושה ודין גרמא שאינו מתעורר כל כך ואינו נכנס בלבו כל כך שמחה, כי הכל תלוי לפי מעשיו ולפי זכות נשמתו ולפי הכנתו. (פלא ויעז, חמץ)

הכנה ע"י לימוד והתבוננות בעניני פסח - י"דבר שקיבל ערך בעיני האדם אז תהיה תגובת הנפש אליו במקביל. הערכה של הדברים שבקדושה הוא כפי מה שהכיר והשיג אותם דוקא. ההתבוננות היא הפתח להכנס להערכה.

כדאי להשקיע בכל יום שעה לכה"פ ללמוד מאמרים מענינא דפסח המגביהים ערך הימים בעיני האדם, ולהתבונן בהם. ואז כשיבוא שעת הסדר שהוא הלמעשה מזה, תגייב הנפש לכל מה שספגה באופן ספונטני. ינסו זה ויראו האמת בזה"ה. (אגרות דעת לחב"ד ישראל אליהו ויינטרוב זצ"ל, אות קס"ה)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

